

УДК 31.316.37.013.78

Бушман І. О.,

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри психології, політології та
соціокультурних технологій, Сумський
державний університет (Україна, Суми),
bushman_irina@bigmir.net

Освітня політика – стратегія формування системи освіти

Розглядаються питання реформування та модернізації освіти як важлива суспільна проблема, оскільки сфера освіти є посередником між особистістю, суспільством і державою, що впливає на гармонізацію їх відносин. Система освіти є основою інтелектуального, культурного, духовного, соціального та економічного розвитку суспільства. В умовах сучасного суспільства та умов інтеграційного спрямування взаємовідносень, вона потребує якісної перебудови та адаптації до міжнародних стандартів.

Розглянуто модернізацію освіти як зміни, що підтримують і забезпечують динамічний розвиток освіти відповідно до цілей реформ, як створення та реалізація моделей випереджувального розвитку освіти, конкурентоспроможної, визначено напрями освітньої реформи.

Метою дослідження є соціально-філософський аналіз проблем інтеграції системи освіти сучасної України, зокрема з'ясування направленості освітньої політики на регіональних рівнях, а також визначення нагальних завдань і орієнтирів її оновлення.

Методологічним підґрунтям дослідження є метод узагальнення, принцип системного аналізу та метод порівняльного аналізу.

Ключові слова: система освіти, реформування, модернізація, освітня політика, інтеграція.

Перші кроки на шляху до вирішення питань пов'язаних із проблемою розробки освітньої політики й потребують філософського, світоглядного аналізу передумов визначення стратегій та напрямів здійснення політики реформування освітньої системи України, задля забезпечення ефективної та результативної модернізації системи освіти.

Під пильної увагою науковців залишаються питання удосконалення управління вищим навчальним закладом, оновлення матеріально-технічної бази, якості освіти, конкурентоспроможність випускників та ВНЗ, загалом, також постає актуальності міжнародна діяльність закладу вищої освіти. Інтеграція сучасного вузу у світове співробітництво спровокувало численні завдання: відповідність змісту і рівня вищої освіти до потреб економіки, політики, соціокультурної сфери суспільства; стандартизація рівня підготовки фахівців; зміцнення міжнародної солідарності і партнерства у сфері вищої освіти [12].

Метою дослідження є соціально-філософський аналіз проблем інтеграції системи освіти сучасної України, зокрема з'ясування направленості освітньої політики на регіональних рівнях, а також визначення нагальних завдань і орієнтирів її оновлення.

Методологічним підґрунтям дослідження є метод узагальнення, принцип системного аналізу та метод порівняльного аналізу.

Сьогодні особливого значення набули роботи українських вчених В. Беха, З. Варналія, В. Воловика, В. Воронкової, В. Ворони, Б. Данилишина, В. Лепського, І. Кононова, О. Князевої, Н. Кривди, Л. Нагорної, М. Степика, О. Фурсіна, які висвітлювали проблему суспільної модернізації і державного управління.

Дослідження генези державної освітньої політики в Україні здійснюється вже близько багатьох років. Розробка концепції реформування вищої освіти входить до кола наукових інтересів таких визначених

вітчизняних фахівців, як В. Андрущенко, В. О. Біднова, М. Ф. Даденкова, Є. М. Мединського, С. О. Сірополка, М. Згуровський, К. Левківський, В. Луговий, В. Козаков, К. Корсак, В. Кремень, В. Огнев'юк, С. Ніколаєнко, М. Степко, Т. Фініков та ін.

Публікації, присвячені розгляду окремих періодів та питань розвитку освіти й педагогічної думки України, С. Д. Бабишина, В. Й. Борисенка, О. М. Дзюби, С. В. Крисяка, В. С. Курила, І. Є. Курляк, В. І. Лугового, В. К. Майбороди, С. В. Майбороди, Б. М. Мітюрова, О. І. Пенішкевич, Б. Н. Ступарика, К. В. Харламповича, З. І. Хижняк, Н. А. Шип та ін. [6; 9; 11].

У суспільстві XXI ст. освіченість нації, здатність країни та окремої людської особистості виробляти та реалізовувати інноваційні технології є головним фактором, що забезпечує конкурентоспроможність держави та нації. Це може бути досягнуте за рахунок модернізації системи освіти. Головні питання – як вчити, якими повинні бути школа та вуз, чому вчити – є актуальними для суспільства.

У розвинутих країнах цим питанням надається особливе місце. Міжнародна діяльність ВНЗ широко висвітлюється в педагогічній пресі, на міжнародних і міжрегіональних науково-освітніх комунікативних заходах [12, с. 12].

Поліпшення стану економіки в результаті економічної глобалізації та тиск на вищу освіту з вимогою розвитку до стандартів міжнародного рівня призвели до необхідності прийняття ефективної (і більш прозорої) системи звітності, загальних критеріїв і стандартів у галузі етичних норм та якості освіти. Країни не можуть більше не визнавати студентів і вчених, які отримали дипломи про вищу освіту та досвід в іншій країні. Умови, коли люди не можуть користуватися благами освіти за межами країни, де вони її отримали, призводять до втрати обдарованих кадрів. Багато сторін зацікавлено у встановленні міжнародних обов'язкових критеріїв та стандартів визнання освіти. Проблема полягає у здатності правильно оцінити незнайомі іноземні кваліфікації та спеціалізації, і така домовленість буде досягнута нелегко.

У той же час вкрай важливо визнати, що деякі проблеми, які в даний час мають вплив на інтернаціоналізацію вищої освіти, не обов'язково співпадають з місцевими потребами розвитку і модернізації. З відкриттям кордонів різноманітні мотивації розвитку освіти матимуть суперечливий характер.

Протягом останніх десятиліть міжнародні зобов'язання інституціональних і національних програм по всьому світу помітно зросли, навіть в умовах конкуруючих пріоритетів. Є політичні, матеріально-технічні і освітні аспекти цього моменту. Швидко тенденція спрощення міжнародних поїздок і швидко зростаючі інформаційних технологій відкрили багато нових можливостей для вищої освіти. Нові моделі для навчання в режимі он-лайн зробили освіту і ресурси більш доступними для тих, хто проживає у містах, фізично віддалених від університетів. Інформаційні технології забезпечують наукових дослідників більш широкими можливостями для наукової співпраці. Ці розширені можливості професійного співробітництва без кордонів, будь-то за допомогою технології або без неї, надають необхідний потенціал для досліджень там,

де раніше цього не було. Програми подвійних дипломів та інші заходи транскордонної освіти – за умови, що вони виконуються в нормативному середовищі, яке надає гарантії якості освіти, – розширюють ресурси та можливості окремих університетів без додаткових інвестицій, що веде за собою розширення відповідного потенціалу усієї системи.

Зацікавлені сторони в різних регіонах по всьому світу перебувають на шляху до спільної мови та заходів, що сприятимуть мобільності більшої і більшої кількості студентів під час навчання та після закінчення вишу. Міжнародні відносини та досвід, як правило, розуміються як механізми надання випускникам і вченим більше перспектив і вказує їм не те, що збільшить їхню здатність функціонувати в умовах глобалізації суспільства.

З точки зору зарубіжних експертів та науковців розвиток міжнародного академічного співробітництва у галузі вищої освіти є стратегічною метою, досягнення якої забезпечує країну конкурентоспроможними громадянами. На відміну від закордонної, у вітчизняній науці питання міжнародного академічного співробітництва й управління цим процесом державою, не є досить сформованим як окремий науковий напрям, він потребує проведення спеціальних наукових досліджень, створення відповідної термінології.

Важливими для розуміння оновленої системи управління міжнародною діяльністю закладів вищої освіти стали ті радикальні зміни, що відбулися у світовому співтоваристві за останні десятиліття, які відбулися і в сфері вищої освіти. Про які зміни ми говоримо. По-перше, це глобалізація професійних знань; інтернаціоналізацію процесів вищої освіти; регіоналізацію діяльності ВНЗ; автономія вищих навчальних закладів; диверсифікованість видів і типів програм вищої освіти. Міжнародне співробітництво у сфері вищої освіти це досить складний, багатограний процес взаємовпливу цих тенденцій, що впливають на характер, масштаб міжнародної діяльності вищої школи.

Будь-який аналіз, спрямований на пізнання динаміки змін у сфері освіти та її підсистемах, на знаходження засобів «розвитку країни не через ресурсно-сировинні галузі, а через найважливішу сферу людинотворення – сферу освіти» [15, с. 45], важливим є усвідомлення різного змісту понять «реформування» і «модернізації».

Якщо розглядати реформування освіти як необхідну передумову модернізації, то принципово необхідно враховувати закладання концептуальних і нормативно-правових засад системних змін у сфері освіти, що впливають на напрям розвитку суспільства. Реформа в освіті сприймається як переорганізація діяльності сфери освіти, що спрямована на виконання нових завдань, як правило, на основі впровадження суттєво оновленої (чи нової) парадигми освіти [3].

Кардинальні зміни у системі освіти потребують також змін у політичних, фінансово-економічних та суспільних інститутів держави, дотичних до сфери освіти, у відповідність до визначеної мети розвитку освіти, що, наприклад, для української освіти є задоволення освітніх потреб, інтересів та розвитку особистості кожного громадянина суспільства, а також ресурсне забезпечення побудови незалежної демократичної, економічно і політично стабільної, духовно розвиненої держави,

інтегрованої у європейський простір. Модернізація освіти може розглядатись як зміни, що підтримують і забезпечують динамічний розвиток освіти відповідно до цілей реформ, як створення та реалізація моделей випереджувального розвитку освіти, адекватних до потреб суспільства, визначення напрямів «прориву» і зосередження зусиль на досягненні поставленої освітніми реформами мети [11].

Освітологічний контекст застосування терміна «реформування» потребує переосмислення стану освіти крізь призму її цінностей (державної, суспільної, особистісної); механізмів функціонування у суспільстві; функціонування дотичних до сфери освіти сфер життєдіяльності суспільства, які впливають на розвиток освіти і без реформування котрих відповідно до визначених векторів розвитку освіти неможливо реформування самої сфери освіти.

Застосування терміна «модернізація» з позиції освітології відповідає розгляду освіти крізь призму розуміння її як системи різноманітних навчальних закладів і освітніх установ; особливого процесу; різнорівневого результату; соціокультурного феномену; соціального інституту, що впливає на стан незалежності держави, її економічну стабільність й формування свідомості суспільства [15, с. 47]; необхідності кардинального (відповідно до цілей реформування) оновлення змісту освіти, її форм, методів і технологій [11].

Реформування і модернізація освіти повинні розглядатись як важлива суспільна проблема, оскільки сфера освіти є посередником між особистістю, суспільством і державою, реально впливає на гармонізацію їх відносин [11, с. 12]. З такої точки зору система освіти найбільш повно задовольняє не стільки інтереси, потреби, запити особистості, здійснюючи її підготовку до життя у соціумі, скільки впливає на формування у молодій людини свідомості громадянина суспільства, здатності до розуміння й сприйняття суспільних трансформацій, активної життєвої позиції у суспільних процесах. Т. Левовицький, відмічає що «держава і освіта, яка в ній функціонує, покликані служити людям, їхньому розвитку [4, с. 82]. Відкидається зворотний порядок, коли особистість повинна адаптуватись до візіїв, які їй нав'язуються освітою, освітою службовою, яка обслуговує державні інституції» [4, с. 83].

Команда міжнародних експертів – Т. Тімор, професор Університету Каліфорнії у Берклі та Ріверсайді (США); П. Радо, заступник директора Інституту освітньої політики в Інституті Відкритого Суспільства (Будапешт, Угорщина); П. Дарваш, голова освітнього відділу Світового банку; Я. Коварович, консультант Центру освітньої політики у Карловому університеті (Прага, Чехія) та Радник заступника міністра освіти Чехії; Є. Вишневський, консультант, член команди OECD з питань освіти у Литві (Польща); П. Згага, професор факультету освіти університету Любляни, директор Центру освітніх політичних студій (Словенія) [8, с. 12] запропонували можливі зміни освітньої сфери на основі сучасних світових тенденцій в освітній політиці, освітологічного аналізу політики та його значення у розробці та впровадженні нової парадигми [11].

У процесі дослідження світоглядних передумов вітчизняної освітньої політики було з'ясовано, що

наявність великої кількості законів та інших нормативних документів щодо стратегій освітньої політики в Україні не дає підстав для беззастережної позитивної оцінки сучасної системи освіти як національно орієнтованої, інноваційної та відповідної світовим вимогам і стандартам. Зміна освітньої парадигми – явище історичне, і не може бути результатом суб'єктивних побажань, а тим більше – адміністративних рекомендацій, навіть із найкращими намірами та найбільш красномовними концепціями й доктринами. Надання пріоритету доктринам, програмам, в яких відсутня справжні модернізаційні ідеї та дієві механізми їх реалізації, можуть зруйнувати всю систему й перетворити ідею розвитку на безрезультатне існування. Тому законодавча база освітньої політики є недостатньою, недієвою при деяких умовах, навіть шкідливою за відсутності духовних передумов визначення стратегій освітньої політики [8].

Формування передумов – велика робота, яка пов'язана: з формулюванням духовних, світоглядних засад такого розвитку, що відображається в системі ідей, концепцій, у позитивній парадигмі бачення нового суспільства, що фіксує аксіологічні положення щодо напрямів розвитку освіти; з поважного ставлення до фундаментальних досягнень вітчизняної науки та загалом до української культурної традиції. Саме у цьому формується дбайливе й толерантне ставлення до кожної спільноти та кожної людини, визначається напрям перетворень, відбувається ефективний та результативний розвиток системи освіти, інтеграція до глобального світу. Світоглядна основа стратегії освітньої політики має передбачати проліферацію суб'єктів освітньої політики. Політика в галузі освіти повинна спиратися не тільки на державні, але й на суспільні механізми управління освітою, урахувати регіональні й місцеві особливості роботи навчальних закладів, створюючи тим самим оптимальні умови для свободи вибору освітніх технологій, методів, практик – умови для повноцінного розвитку кожної людської особистості, кожного громадянина України [8].

Вироблення сучасної державної освітньої політики є однією з ключових проблем українського суспільства. Це проковує актуальність глибокого аналізу не тільки кращої сучасної практики, як вітчизняної, так і зарубіжної, але при цьому здійснити синтез з найкращим з попереднього досвіду здійснення державної освітньої політики в Україні.

Г. В. Атаманчук зазначає, що освоєння історичного досвіду особливо актуальне в переломні періоди, оскільки під час вибору напрямів і шляхів руху в майбутнє, нових форм і механізмів життєдіяльності вкрай важливо не помилитися в тому «фундаменті», тих вихідних засадах, тій опорній точці, з яких і на яких передбачається вести подальше творення [1, с. 8].

Аналіз розвитку освітньої політики дає можливість визначити кілька її важливих закономірностей. По-перше, структура системи освіти має стійку тенденцію до ускладнення, що обумовлюється поступовим розвитком соціальної структури суспільства, зростанням його економічних, соціальних, духовних потреб, що в свою чергу призводить до урізноманітнення взаємодії багатьох процесів і явищ. Звичайно, це не відбувається по прямій, висхідній лінії, але домінуючим підсумком

є зростання значущості освіти в розвитку суспільства. Цей процес охоплює всі етапи формування й розвитку системи освіти [9].

З простих форм навчання і виховання в первісному суспільстві до перетворення її на визначальний чинник сучасного інформаційного суспільства. По-друге, для освітньої політики завжди була характерною множинність суб'єктів її здійснення. Без сумніву, співвідношення ролі тих чи інших суб'єктів у формуванні та реалізації освітньої політики не було сталим, постійно змінювалось. Але з моменту свого утворення держава перетворюється на провідного суб'єкта освітньої політики. Властивими їй методами (правовими, адміністративними, економічними) вона активно включається в процес освіти нових людських генерацій. Державна освітня функція, зазначає В. І. Луговий, простежується протягом усього періоду існування держави, більше того, вплив держави на освітні процеси постійно посилюється. Це обумовлюється серйозним ускладненням життя суспільства й підвищенням унаслідок цього питомої ваги державної влади в механізмах суспільної регуляції. Саме держава в ході реалізації освітньої функції пов'язує між собою інтереси різних груп і спонукає їх до прояву активності з метою досягнення єдиних визначених цілей [5].

По-третє, будь-яка держава, підкреслює О. Ю. Оболенський, функціонує в певному соціальному оточенні, залежить від економіки та культури суспільства, його структури, психології та матеріальних і духовних цінностей громадян, їх менталітету, історичної пам'яті поколінь тощо. У зв'язку з цим процеси формування і здійснення освітньої політики на кожному етапі розвитку суспільства мають певні особливості, які детермінуються співвідношенням соціально-економічних умов та суспільно-політичних відносин, яке, власне, і впливає на визначення змісту, пріоритетних цілей освітньої політики, вибір методів і засобів їх досягнення. Сукупність цілей та завдань держави, що практично реалізуються нею в освітній сфері, відображають сутність держави та її соціальне призначення [7, с. 12].

Отже, державну освітню політику можна визначити як складову політики держави, що відображає сукупність її цілей і завдань у сфері освіти, які формуються політичною системою залежно від сутності держави та її соціального призначення і реалізуються нею за допомогою відповідних інструментів. Таким чином, поняття «державна освітня політика» передбачає, що вона формується, визначається державою і здійснюється від її імені в особі державних органів та установ, які уособлюють усі гілки державної влади, з метою упорядкування освітніх процесів, здійснення на них впливу або безпосереднього визначення їх перебігу.

Отже, саме поняття «державна освітня політика» передбачає, що суб'єктом її є державні органи регулювання освітнього процесу (органи законодавчої, виконавчої та судової влади, інститути громадянського суспільства). Водночас у сучасних політичних умовах суб'єктами державної освітньої політики виступають як регіональні структури управління освітою, так і міжнародні органи й установи, котрі здійснюють освітню політику на світовому рівні (наприклад, ЮНЕСКО, Міжнародний валютний фонд, ЄС, Міжнародний фонд «Відродження» та ін.). Склад і компетенції органів

та інституцій освітньої політики є специфічними для кожної держави.

Об'єктами освітньої політики виступають власне самі національні системи освіти, офіційно закріплені в кожній державі, міжнародні зв'язки національних систем освіти, структурні елементи. Через неоднаковий рівень економічного розвитку в державах сучасного світу їхня освітня політика спрямована на розвиток різних елементів системи освіти.

У розвинених державах освітня політика є важливою частиною соціальної стратегії. Освіта й освітня політика, що спрямовує її розвиток, виходять на перший план у програмах державних реформ.

У сучасних умовах глобалізації держава починає ділити свої функції впливу на систему освіти з транснаціональними корпораціями. Концепції неолібералізму і неоконсерватизму дедалі більше пов'язують освіту з міжнародною економікою. Освіта стає одним із багатьох виробів на міжнародному ринку, подібно до хліба, автомобілів, телевізорів та іншої побутової техніки тощо [2].

Формування так званого ринкового менталітету на глобальному рівні послаблює державну політику в сфері освіти, насамперед її соціальну спрямованість на скорочення соціальної нерівності у сфері освіти. Держава, державна освітня політика дедалі більше залежить від приватних інтересів, які потрапляють під вплив великих міжнародних сил. Під тиском глобального капіталізму міжнародні корпорації кидають виклик владі окремої держави (це і є політика неолібералізму). Сучасні неоліберали керуються баченням слабкої держави: все, що приватне, – добре, все, що суспільне, – безперечно, погане. Тенденції формування освітньої політики в таких умовах орієнтовані на приватні сили та підприємства, сформовані глобальним капіталізмом під впливом міжнародних корпорацій та їхніх інвесторів [13].

Під стандартизацією у сфері державно-управлінської освіти слід розуміти процес вироблення і впровадження в життя освітніх стандартів, які забезпечують набуття студентами професійної компетентності. Інноваційний розвиток вищої школи спрямований на зміну принципів і механізмів державного управління нею. Оптимізація управління передбачає скорочення рівнів управління, його децентралізацію, розширення соціальної бази, підвищення дисципліни суб'єктів управлінських відносин. Для формування державно-суспільного управління потрібне дотримання не тільки взаємного інтересу суб'єктів, а й взаємних зобов'язань, відповідальності. Механізми державного управління стійким розвитком в освітній системі являють собою динамічну структуру гнучкої взаємодії соціальних суб'єктів, характер якої складається й визначається соціальною поведінкою цих суб'єктів. Механізми державного управління виконують регулювальну й мобілізаційну функції, що виявляється в активізації суб'єктів управління та зміні їх цільових і ціннісних настанов у процесі проектування змін в освіті, забезпечує зв'язок і взаємозумовленість управлінських рішень [6].

Комплексний аналіз системних, структурних і змістовних інновацій у системі вітчизняної вищої освіти дав змогу переосмислити з позицій сьогодення історичний досвід розвитку вищої школи в Україні,

узагальнити результати моніторингу змін, які відбувались у ній у період розбудови й самоствердження української державності.

Таким чином, реформування й оновлення вищої школи України необхідно здійснювати з урахуванням життєвих циклів нововведень, специфіки часу. Для вищої школи України актуальним є виклик глобалізації, у тому числі й у вигляді нових ідей і технологій. У результаті фактором ризику стають нездатність управляти потоком запозичених інновацій, заміна курсу євроінтеграції в освіті практиками імітації.

Список використаних джерел

1. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: курс лекций / Г. В. Атаманчук. – Изд. 2-е, доп. – М.: Омега-Л, 2004. – 584 с.
2. Журавський В. С. Державна освітня політика: поняття, системність, політичні аспекти / В. С. Журавський // Правова держава: щорічник наукових праць. – К., 2003. – Вип. 14. – С. 20–30.
3. Катеринчук О. В. Модернізація системи освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/katerinchuk-ovmodernizatsiya-sistemi-osviti/>
4. Левовицький Тадеуш. Професійна підготовка і праця вчителів: наукове видання / Тадеуш Левовицький; переклад з польськ. А. Івашко. – К. – Маріуполь: Видавництво «Рената», 2011. – 119 с.
5. Луговий В. І. Управління освітою: навч. посіб. для слухачів, аспірантів, докторантів спеціальності «Державне управління» / В. І. Луговий. – К.: Вид-во УАДУ, 1997. – 302 с.
6. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: матеріали до першої лекції / [укл. М. Ф. Степко, Я. Я. Болю-баш, К. М. Левківський, Ю. В. Сухарніков; відп. ред. М. Ф. Степко]. – К.: Вид. центр МОН України, 2004. – 24 с.
7. Оболенський О. Ю. Державна служба: навч. посіб. / О. Ю. Оболенський. – К.: КНЕУ, 2003. – 344 с.
8. Пінчук Є. Світоглядно-філософські передумови розробки стратегії освітньої політики // Журнал «Схід». – 2010. – №2 (102).
9. Прокопенко Л. Державна освітня політика: історико-теоретичний аспект / Луговий В. І. Управління освітою: навч. посіб. / В. І. Луговий. – К.: Вид-во УАДУ, 1997. – 302 с.
10. Сисоєва С. О. Суспільство і особистість: гармонізація розвитку / С. О. Сисоєва // Рідна школа. – 2012. – №12 (996). – 80 с.
11. Сисоєва Світлана. Освітні реформи: освітологічний контекст // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2013. – С. 35–41.
12. Сиченко В. В. Реалізація інтеграційної політики держави в галузі вищої освіти // Освіта України: інформ.-аналіт. огляд / [за заг. ред. В. Г. Кременя]. – К.: ЗАТ «НІЧЛІАВА», 2001. – С. 47–52.
13. Халлак Ж. Політика в області образования и содержание обучения / Ж. Халлак // Перспективы. – 2001. – Т. XXX. – №2. – С. 24–29.
14. Огнев'юк В. О., Сисоєва С. О. Освітологія – науковий напрям інтегрованого дослідження сфери освіти / В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва // Рідна школа. – 2012. – №4–5. – С. 44.

References

1. Atamanchuk G. V. Teoriya gosudarstvennogo upravleniya: kurs lektsiy / G. V. Atamanchuk. – Izd. 2-e, dop. – M.: Omega-L, 2004. – 584 s.
2. Zhuravskiy V. S. Derzhavna osvityna politika: ponyattya, sistemnist, politichni aspekti / V. S. Zhuravskiy // Pravova derzhava: shchorichnik naukovih prats. – K., 2003. – Vip. 14. – S. 20–30.
3. Katerinchuk O. V. Modernizatsiya sistemi osviti [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://intkonf.org/katerinchuk-ovmodernizatsiya-sistemi-osviti/>
4. Levovitskiy Tadeush. Profesiynna pidgotovka i pratsya vchiteliv: naukove vidannya / Tadeush Levovitskiy; pereklad z polsk. A. Ivashko. – K. – Mariupol: Vidavnitstvo «Renata», 2011. – 119 s.
5. Lugoviy V. I. Upravlinnya osvityou: navch. posib. dlya sluhachiv, aspirantiv, doktorantiv spetsialnosti «Derzhavne upravlinnya» / V. I. Lugoviy. – K.: Vid-vo UADU, 1997. – 302 s.
6. Modernizatsiya vishchoyi osviti Ukrainiyi i Bolonskiy protses: materialy do pershoi lektsiyi / [ukl. M. F. Stepko, Ya. Ya. Bolyu-bash, K. M. Levkivskiy, Yu. V. Suharniko; vidp. red. M. F. Stepko]. – K.: Vid. tsentr MON Ukrainiyi, 2004. – 24 s.

7. Obolenskiy O. Yu. Derzhavna sluzhba: navch. posib. / O. Yu. Obolenskiy. – K.: KNEU, 2003. – 344 s.

8. Pinchuk E. Svitoglyadno-filosofski peredumovi rozrobki strategiy osvitynoi polityki // Zhurnal «Shid». – 2010. – №2 (102).

9. Prokopenko L. Derzhavna osvityna politika: istoriko-teoretichniy aspekt / Lugoviy V. I. Upravlinnya osvityou: navch. posib. / V. I. Lugoviy. – K.: Vid-vo UADU, 1997. – 302 s.

10. Sisoeva S. O. Suspilstvo i osobistist: armonizatsiya rozvtku / S. O. Sisoeva // Ridna shkola. – 2012. – №12 (996). – 80 s.

11. Sisoeva Svitlana. Osvitni reformi: osvitologichniy kontekst // Teoriya i praktika upravlinnya sotsialnimi sistemami. – 2013. – S.35–41.

12. Sichenko V. V. Realizatsiya integratsiyanoi polityki derzhavi v galuzi vishchoyi osvity // Osvita Ukraini: inform.-analit. oglyad / [za zag. red. V. G. Kremenyaj]. – K.: ZAT «NICH.LAVA», 2001. – S.47–52.

13. Hallak Zh. Politika v oblasti obrazovaniya i soderzhanie obucheniya / Zh. Hallak // Perspektivy. – 2001. – T. XXX. – №2. – S.24–29.

14. Ognev'juk V. O., Sisoeva S. O. Osvitologija – naukovij naprjam integrovanogo doslidzhennja sferi osvity / V. O. Ognev'juk, S. O. Sisoeva // Ridna shkola. – 2012. – №4–5. – S.44.

Bushman I. O., PhD, docent, professor department of psychology, political science and sociocultural technologies, Sumy State University (Ukraine, Sumy), bushman_irina@bigmir.net

Educational policy – the strategy of formation of education system

The issues of reforming and modernization of education as an important public problem are considered, as the sphere of education is an intermediary between the individual, society and the state, influencing the harmonization of their mutual relations. The education system in Ukraine is the basis for intellectual, cultural, spiritual, social and economic development of society. In today's society, and under the conditions of the integration direction of relations, it needs quality adjustment and adaptation to international standards, which is impossible without the appropriate assistance of the state and addressing a number of significant problems.

The educational reform is perceived as reorganization of education aimed at new tasks, usually through the introduction of a significantly revised (or new) paradigm of education.

The aim of the research is a social and philosophical analysis of the problems of integrating the education system of modern Ukraine, clarifying the direction of educational policy at regional levels.

The methodological basis of the study is the method of generalization, the principle of system analysis and the method of comparative analysis.

Keywords: education system, reformation, modernization, educational policy, integration.

* * *

УДК 378.147+371.315

Водославський В. М.,

кандидат фармацевтичних наук, доцент кафедри фармації, Івано-Франківський національний медичний університет (Україна, Івано-Франківськ), vodoslavskyvm@ukr.net

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ УСПІШНОГО НАВЧАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ФАРМАЦІЯ»

Розглянуто інтерактивні педагогічні підходи до покращення успішності студентів на засадах збереження здоров'я та професійної підготовки в системі вищої фармацевтичної освіти. Дані навички сприяють підвищенню якості навчання; мотивують студентів до формування практичних знань та вмінь; є формою активного, достатньо ефективного, навчання та контролю засвоєння отриманого матеріалу; реалізують в навчальному процесі вищої школи інтеграцію показників фармацевтичної освіти, науки і практичної фармації; забезпечують сприятливі психологічні умови для професійного розвитку.

Ключові слова: фармація, студент, навчання, успішність, здоров'я.

Науковим підґрунтям фахової підготовки студентів є володіння викладачами, які її забезпечують, відомостями про психологічні процеси, явища, феномени, закономір-

ності засвоєння здобувачами вищої освіти змісту навчального матеріалу з урахуванням формування професійного мислення та особливостей розвитку професійних навичок. Будь-які передові навчальні технології, забезпечуючи пізнавальну активність, інтерес студентів, індивідуалізацію навчання, інтелектуальний та особистісний розвиток є ефективними у випадку урахування викладачем психологічних закономірностей процесу навчання та здорового способу життя [1–3].

Студенти – це особлива соціальна група, яку можна зарахувати до групи підвищеного ризику, оскільки навчання у вищих вимагає постійного тривалого напруження інтелектуальних, емоційних та волевових функцій [4]. Перші роки навчання у вищих навчальних закладах збігаються із періодом формування організму й остаточного становлення особистості. Ще не цілком завершеним є формування серцево-судинної системи, а також окремих мозкових структур і вищих нервово-психічних функцій, і тому спостерігається підвищена психологічна нестійкість і вразливість. Тому проблема адаптації студентів до навчання у вищих навчальних закладах, заслуговує на особливу увагу.

Тривалість навчального дня студентів (включно із аудиторною та позааудиторною роботою) становить 10 – 14 годин, причому така зайнятість у вищих супроводжується недостатньою тривалістю сну (менш ніж 7 годин). Тривалість нічного сну у 51% студентів-фармацевтів становить 4 – 6 годин на добу, у 46% – 7 – 9 годин, лише деякі студенти зазначили, що сплять понад 9 годин на добу. Понад 55% студентів, що проживають у гуртожитку, страждають від безсоння, 95% сплять після занять, як результат 2/3 студентів готуються до занять у нічний час, переважно перед модулями, іспитами або в разі, якщо задано великий обсяг інформації для вивчення [5].

Під час екзаменаційних сесій у студентів розвивається короткочасний, але дуже сильний емоційний стрес, що може супроводжуватися певними функціональними порушеннями. Сукупний вплив усіх чинників екзаменаційної сесії й стресів може призвести до розвитку стійких стресових станів і неврозів. Часто через невміння правильно організувати свій режим студенти не можуть впоратися із дедалі більшим навантаженням, вони можуть відчувати розгубленість, невпевненість у власних силах, не можуть засвоїти великі обсяги інформації.

Під час наступних років навчання у вищому навчальному закладі вплив розумового навантаження стає менш вираженим, що свідчить про завершення процесу адаптації, хоча стан здоров'я студентів часто погіршується. З'ясовано, що біопсихосоціальна система адаптації студентів до навчання у вищих навчальних закладах стосується соціального (соціум та умови навколишнього середовища), психологічного (індивідуально-особистісного) і біологічного (вегетовісцерального, психофізіологічного) рівнів, а порушення адаптації можуть виникати лише як наслідок порушень функціональної системи в цілому [6–9].

Важливою складовою у вихованні здорового способу життя є залучення студентів до самостійних занять фізичною культурою, впровадження в повсякденне життя науково-обґрунтованих рекомендацій щодо раціонального режиму праці, відпочинку, харчування, рухової активності.